

1986-05-05

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I NORRBOTTENS LÄN
BD 51 SAREKS NATIONALPARK, JOKKMOKKS KOMMUN

<u>Karta:</u> 27H 27I	<u>Läge:</u>	<u>Area:</u> 202 000 ha
28H 28I		varav ha land
		och ha vatten

Naturgeografisk region:

36a och b, Lapplands högfjällregion.

Landskapsformer: Högfjällområde.

Terrängformer: U-dalar, nischer, änd- och sidmoräner, terrasser, deltan, rännor, slamströmmar, talus, strukturmark, tundra-polygoner, drumliner.

Vegetationstyper: Alpin vegetation, lövskog, barrskog, sjöar och vattendrag.

Intresseaspekter (ej rangordnade): Primära B G E Z O H S

Urvalskriterier (förutsättningar för områdets naturvärde):

A Nyckellokal för tolkning av deglaciationen och terrängformernas bildning.

B Opåverkat fjällområde.

C Område med sällsynta naturtyper och många hotade och sårbara arter.

D I dalgångarna förekommer en mycket rik fauna och lokalt rik flora.

E Storslagen landskapsbild.

Nyckelord: Högfjäll, u-dalar, nischer, glaciärer, terrasser, deltan, tundrapolygoner, drumliner, fauna, flora, landskapsbild, orört.

Förutsättningar för att områdets naturvärde skall bibehållas:

Karaktären av obrutet fjällområde bevaras.

Planering och säkerställande:

Området är avsatt som nationalpark och beläget inom obrutet fjällområde.

Området berör område av riksintresse för friluftsliv nr F 1

och område av riksintresse för kulturminnesvård nr K 30 och K 31

1986-05-05

BD 51

Områdets huvuddrag:

Sarek är landets största högfjällsområde. Det är ett för svenska förhållanden överväldigande alpland med djärva fjällmassiv och trånga dalgångar, glaciärer och vilt forsande vattendrag. Praktiskt taget samtliga massiv har toppar över 1 800 m ö h. Högst är Sarektjåkkå 2 080 m ö h följd av Akkas stortopp på 2 015 m ö h. Sammanlagt finns ca 200 fjäll med toppar över 1 800 m ö h. Området tillhör Sveriges glaciärrikaste fjäll, med 1/3 av alla svenska glaciärer.

Glaciälskulpturen överträffar i sin rikedom och utformning varje annat område i landet; det gäller både om de storskaliga erosionsföreteelserna - nischer och U-dalar - och de småskaliga ackumulationerna - sido- och ändmoräner. Sluttningsprocesserna präglar i hög grad dalsidorna. De vanligaste av dessa former är lavinblocktunga, slamströmmar och talus. Området väster och sydväst om Akka utmärks av storartade system av glaci-fluviala terrasser och deltan med tillhörande erosionsstråk, men också av drumlins. Tundrapolygonerna och det stora bergraset vid Kisuris är också värdefulla terrängformer. Den stora mängden glaciärslam transporterande Rapaälven har gett upphov till landets kanske förnämsta aktiva deltan.

Sareks högfjällsområde karaktäriseras av att närmare hälften av ytan upptas av högalpina block och hållmarker, snölegor och glaciärer. I dessa områden sakas ett slutet växttäckte. Mellan blocken finns lavar och mossor, dvärgvide och några enstaka gräs och örter som snögräs och isranunkel. Sammanhängande vegetationstäckte förekommer endast i dalgångarna samt på några få höjdplatåer.

De rishedsdominerade dalgångarna är Njåtsosvage, Kåtokvage, Västra Rapadalen/Alkavage och Kukkesvage. Övriga dalgångar, undantaget Rapadalen, domineras av ängar. Hedarna är av kråkbärstyp men inom stora områden är gräs- och örtinslaget påtagligt, speciellt i Alkavage. I den branta sidodalen Kåtokvage i öster intas ängarnas plats av viderika myrar och våta rishedar.

Högplatån Kassalako i norr domineras av gräshedar. Gräshedarna i det här småkuperade landskapet utgör en ständig upprepad mosaik av block, stengro-par och gräshedsfläckar. Den är mycket glesvuxen och kraftigt frostpåverkad. På de större myrarna vid Suottasjaure finns även palsar.

Rikare partier påträffas vid Palkatjåkkå (Njåtsosvage) med Dryashedar innehållande bl a blekgentiana. Här, i östra Sarek, ligger också det som kallas Apartjåkkås magnesitfält, en känd växtlokal med kantljung, fjällsippa och en anmärkningsvärd förekomst av bågstarr vilken normalt är en västlig havsstrandväxt.

1986-05-05

BD 51

Ängsdominerade dalgångar är Sarvesvagge, Kuopervagge och Ruotesvagge. Den mest utpräglade ängsdalgången är Ruotesvagge där ängarna ofta övergår i gräshedar. Ängarna domineras av smörblomma, daggekåpa, vårbrodd och fjällgröe.

I Sareks branta dalgångar är vegetationszoneringen ofta omvänd på så sätt att gräshedar av styvstarrtyp återfinns i dalbotten och ängar klättrar upp efter sluttningen. I dalbottnarna och på fjällets öst och nordsidor ligger snön så länge att endast gräshedens arter klarar sig. Upp på sluttningarna, och speciellt då på fjällens väst- och sydsluttningar, är vegetationsperioden längre och ängarna kan breda ut sig.

Längs i stort sett hela Rapadalen växer fjällbjörkskog. Bitvis är den mycket tät med högväxta örter och gräs som nästan ger tropiskt intryck. På stora ytor avlöses skogen av manshöga svårforcerade videsnår.

Fjällbjörkskog breder även ut sig på Pårekslätten och i nedre Njåtsosvagge. I Rittakdalen finns dessutom barrurskog. Trots att vegetationen således är välutbildad finns det jämförelsevis så sällsynta fjällväxter i nationalparken. Det beror bl a på att kalkfattiga, lättvittrade bergarter har liten utbredning.

Det är främst Rapadalen och de lägre belägna dalgångarna som hyser en skyddsvärd och artrik fauna. Ett flertal hotade arter förekommer.

Rapadalen är Sareks pulsåder. Den djupt nedskurna dalgången stracker sig från nationalparkens centrala del till dess gräns i sydost. Genom dalen rinner Rapaätno som för med sig enorma slammängder från glaciärerna. Slammet avsätts i Rapaselet, som är ett igenfyllt sjöbäcken och i Rapadel-tat, som är ett av vårt lands största och snabbast växande deltan. I dessa deltaländer grenar sig vattnet i ett komplex av älvfåror och laguner. Värdefulla terrängformer är även fjället Löddepaktes välutvecklade taluskoner och de små issjöterrasserna vid Älkatj som har stort bevisvärde vid diskussioner om glaciärernas utbredningsmaximum.

Björkskogarna i dalbotten är av mossrik hedtyp men sluttningarna, främst de sydvända, är av ängsskogstyp. Varje försök till skildring av fjällens ängsbjörkskogar ter sig blek mot verklighetens yppighet och enastående örtrikedom. Förutom björk växer i trädskiktet sälg, rönn, gråal, hägg och asp. Anmärkningsvärt är det välavgränsade, isolerade granskogspartiet väster om Nammatj.

På de sydvända sluttningarna i Rapadalen breder lågörtängarna ut sig, en del med en gles björksog som rest efter kraftiga angrepp av fjällbjörkmätarlarver. Högörtängar förekommer främst vid Låddepakte och vid Skierfe. Vid Låddepakte visar berggrundskartan kalk och följdriktigt påträffas här t ex fjällskära och fjällklocka. Nammatj är en annan kalklokal där bl a mångfingerört påträffas.

1986-05-05

BD 51

Laitauredeltat, som ej ingår i nationalparken utan ägs av Svenska Naturskyddsföreningen, är fjällkedjans mest aktiva delta tillika ett av de allra största. Det är ett ca 10 km² stort pussel av land och vatten som ständigt ändrar karaktär. I de våta kärren växer norrlandsstarr, ängsull samt fräkenarter. De torra kärren domineras av tuvsäv och trådstarr. Främst på de torra kärren och då koncentrerade till deras kanter växer 2-3 meter höga snår av svartvide, ripvide, lappvide och grönvide.

De växtliga förhållandena har gynnat dalens älgstam som är storvuxen. Här finns också flera hotade arter som järv, björn, sångsvan, jaktfalk och kungsörn. Fågelfaunan är särskilt rik i deltaområdena. Här häckar många andfåglar och vadare som t ex kricka, bläsand, vigg och sjöorre. Björkskogen är tillhåll för ett stort antal småfåglar som blåhake, bergfink, lövsångare m fl. På kalvfjället är ängspiplärka och lappsparv vanliga. Hermelin, hare, fjällräv och rödräv finns också i området, liksom naturligtvis fjälllämmel och de vanliga sorkarna.

Landskapsbilden i anslutning till Laitauredeltat och Aktse hör till en av de mest anslående och välkända i Sverige.

Värdeomdöme:

Sarek är landets största högfjällsområde. Glacialsulpturen överträffar i sin rikedom och utformning varje annat område i landet. De mest värdefulla områden ur geomorfologisk synvinkel är Rapadalen, Sarekmassivets nordrand och Akka/Kisurisområdet. Rapadalen med flera av Sareks dalgångar är välkända nyckellokaler för flera hotade djurarter och hyser en mycket hög artrikedom. Få områden i Sverige kan uppvisa en så anslående och välkänd landskapsrelief och natursköna vyer.

Anmärkningar:

Området innefattar tre klass I, ett stort klass II och ett stort klass III område i geomorfologiska fjällkarteringen. Värdekärnorna 66 och 72 omfattas av riksobjektet.

Referenser:

Melander, O, 1982: Geomorfologiska kartbladet 27H Sarek. SNV PM 1490.

Sveriges Nationalparker, SNV 1984.

Fjällplaneringen, SNV 1986.

Axelsson, V, 1967. Tre laitaredelta. Geogr. Ann. Vol 49 Ser A 1967:1.

Andersson, L, Rafstedt, T, von Sydow, U. 1985: Fjällens vegetation. Norrbottens län. Statens naturvårdsverk.

Statens naturvårdsverk 1981: Faunaområden i fjällregionen. SNV PM 1292.